
Dr Đurđa SOLEŠA-GRIJAK
Pedagoški fakultet
Novi Sad

Izvorni naučni rad PEDAGOGIJA LXIV, 1, 2009. UDK: 373.2
--

ZNAČAJ I ULOGA METAFORA U KOGNITIVNOM RAZVOJU PREDŠKOLSKE DECE

Rezime: Jedan od osnovnih zadataka koji se stavlja pred dete kada pođe u školu jeste usvajanje veština čitanja i pisanja. Brojna istraživanja pokazala su da je jedan od značajnih preduslova za uspešno savladavanje ovih zadataka razvijena sposobnost mišljenja i razdvajanja semantičkog od strukturalnog dela jezika. Jedan od mogućih načina unapređenja dečjih jezičkih i kognitivnih sposobnosti jeste rešavanje zagonetki.

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja uspešnosti predškolske dece uzrasta od 4 do 6 godina u rešavanju metafora različite složenosti. Rezultati pokazuju da kognitivni faktor značajno utiče na rešavanje ovih problema, ali da konkretno-operaciono mišljenje nije uslov uspeha. Tako deca na preoperacionom stadijumu mišljenja rešavaju samo jednostavne asocijacije, ona na prelaznom stadijumu rešavaju i jednostavne metafore, a deca na konkretno-operacionom stadijumu rešavaju složene metafore. Takođe, pokazuje se da je metafora vredno didaktičko sredstvo za neposrednu pripremu dece za školu, te da je neopravdano zanemarena u našim predškolskim ustanovama.

Ključne reči: jezičke i kognitivne sposobnosti, metafora, zagonetka kao didaktičko sredstvo, predškolsko dete.

Uspešno rešavanje logičkih verbalnih problema podrazumeva određeni kognitivni razvojni nivo. Prema Pijažeovoj teoriji kognitivnog razvoja, logičko mišljenje se javlja na konkretno-operacionalnom razvojnom stadijumu kada je mišljenje racionalno, reverzibilno i decentrirano. Deca su sposobna da shvate konzervaciju količine i broja, da formiraju koncepte vremena i prostora i da klasifikuju ili grupišu objekte koji su pred njima. Logički verbalni problemi asocijacije i metafore podrazumevaju rešavanje logike, analize, sinteze kao misaonih procesa i analogije, asocijacije i metafore kao jezičkih izraza. S obzirom na karakteristike misaonih procesa, pretpostavlja se da deca na preoperacionalnom nivou mogu da reše samo asocijacije, a da tek konkretno-operaciono mišljenje omogućava rešavanje metafore.

Poznato je da postoje jednostavne književne forme koje sadrže opis u obliku dosetki koje treba rastumačiti, odnosno otkriti šta se krije iza njih. To su zagonetke. Ova književna forma može se dobro iskoristiti kao poligon za razmatranje logičkih verbalnih problema pošto i ona predstavlja vrstu logičkih verbalnih problema zasnovanih na metaforičnom značenju reči.

Logički verbalni problemi asocijacije i metafore

U našoj narodnoj književnosti postoji veliki broj logičkih verbalnih problema. Zagonetke su jedan od primera ovih problema. One pripadaju jednostavnim i kraćim proznim vrstama usmene narodne književnosti, kao što su legende, bajke, anegdote, poslovice, pitalice... Razlikuju se od ostalih proznih vrsta po tome što su zasnovane pretežno na prenesenom, metaforičnom značenju reči. Ono što se iz stvarnosti kazuje zagonetkama, što je predmet zagonetanja, a to su najčešće pojave ili ličnosti, jezikom je izraženo na takav način da se može otkriti tek uz pomoć mašte i uma. Odgonetnuti predmet zagonetke znači uočiti onu vezu koja je uspostavljena između slika i opisa u zagonetki i predmeta, bića ili pojave na koju se oni odnose. Ali zagonetka u isto vreme i upućuje na rešenje i nagoveštava ga. Tako je zagonetka u stvari pitanje na koje treba odgovoriti. Neki autori, kao što je N. Milošević-Đorđević, zagonetku definišu kao »/.../ vrstu misaono-govorne igre, izražene u vidu metaforično-opisnog ili neposrednog, često zbunjujućeg pitanja koje zahteva odgovor. Pitanje je formulisano u utvrđenom obliku i ima samo jedan pravi odgovor, utvrđen u tradiciji« (Samardžija, 1995. prema Ševo i Kamenov, 1998).

Prvobitna funkcija zagonetki se značajno razlikuje od današnje. Pošto je ranije bilo rasprostranjeno verovanje da zli duhovi najčešće napadaju sve što je dobro, plemenito i konstruktivno, alegorija i drugi oblici »tajnog jezika« počinju da se koriste da bi se zavarala nečista sila (prikriivanje istinskih namera, zaštita porodice, kuće, stoke i ostale imovine). Pomoću zagonetki se, takođe, proveravala mudrost, snalažljivost i obrazovanost čoveka, pa su one zato veoma česte u običajima mnogih naroda. Vremenom, sa razvojem kulture i civilizacije uopšte, zagonetka menja svoju ulogu i počinje da se koristi za proveru znanja, moći zapažanja, inteligencije, da bi danas već postala didaktičko sredstvo.

Bez obzira na to da li su umetničke ili narodne, zagonetke aktiviraju misaone procese, tumačenje analogija i metafora, zaključivanje. One bude dečju maštu, obogaćuju pamćenje i rečnik, razvijaju pažnju, govor i pravilnu artikulaciju, utiču na samostalno izražavanje, na otkrivanje logike, na brzinu reagovanja, na sluh, izazivaju pozitivne emocije, razvijaju fantaziju, izazivaju stvaralačke potencijale, razvijaju radoznalost.

O vaspitno-obrazovnom potencijalu zagonetki pisao je Đorđe Natošević, jedan od osnivača srpske pedagogije: »Zagonetka napreže sećanje, te premetne u glavi pogađača sve znanje, i ubrza sve misli, pak se užurbaju i lete slike i prilike po glavi, i zbroje se srodno ujedno, pak se pojmovi odabiraju, ispoređaju i omeraju zadaćom, dok se ne nađe. Nema lepšega sredstva za vežbanje u mišljenju od rešavanja zagonetak. Zabava, dakle, draženje na umni samorad, vežbanje i oštrenje mišljenja i vijanje na brzinu i hitrinu u tome, na izvođenje bistro-oštro i hitro-umlja, to je već svako za se golema dobit, a da šta sve skupa. Pa može li se više tražiti i od onih najvećih, a kamoli od ovakvih malih umotvorina /.../« (Samardžija, 1995. prema Ševo i Kamenov, 1998). Logič-

---

ki problem u zagonetki umetnički je uobličen tako da predstavlja izazov za onoga ko pokušava da ga reši, privučen njegovom neobičnošću, željom da se dokaže, prevaziđe teškoću, ne dozvoli da bude nadmudren, ali i komunicira na inteligentan način, zabavi se i, često, nasmeje. Zahvaljujući ovoj aktivnosti dete oštiri i disciplinuje svoj um, uči se da sistematski pronalazi i proverava dokaze kojima će obrazložiti svoje mišljenje, razvija radoznalost, intelektualnu inicijativu, domišljatost, brzinu reagovanja, samostalnost, kritičnost.

Zagonetke kao verbalni logički problemi asocijacije i metafore treba da budu u vezi sa dečjim iskustvom. Treba voditi računa i o vrsti i težini logičke operacije kojom se dolazi do njenog rešenja, složenosti metafore koju sadrži, i specifičnosti jezičkog izraza, kako bi dete koje traga za rešenjem moglo da ga nađe, ali uz ulaganje određenog napora i manju pomoć odraslog. Jezik zagonetki, često pun epiteta, sočan, metaforičan i sa poetskim nabojem, podstičaj je za decu da se i sama okušaju u raznim vidovima literarnog stvaralaštva, vežbaju se u živopisnom, slikovitom i jasnom izražavanju preno-seći opaženo u reči, što kod njih razvija smisao za lepo, razvija maštu i sposobnost izražavanja.

Kognitivni faktor u zagonetkama

Prema Pijažeovoj teoriji, mišljenje deteta na predškolskom uzrastu prolazi kroz nekoliko razvojnih nivoa. Prvi je *preoperacionalni* koji obuhvata uzrast od druge do šeste godine. Mišljenje na ovom stadijumu je intuitivno, centraciono i ireverzibilno. Intuicija u poređenju sa logikom, koja se javlja u školskom periodu, pokazuje manju ravnotežu zbog odsustva reverzibilnosti – nemogućnost vraćanja misli na polaznu tačku. Centracija misli podrazumeva detetovu usmerenost na jednu perceptivnu karakteristiku (boju ili veličinu) ili jednu relaciju predmeta. Na taj način se može doći samo do »subjektivnog« znanja o stvarnosti. Ireverzibilnost mišljenja dolazi do izražaja u konzervaciji i ogleda se u nemogućnosti deteta da shvati da ostaje ista količina vode kada se iz visoke i uske čaše uspe u nisku i široku čašu, ali i da je ta količina ista i kada se ona vrati u visoke i uske čaše. Oko šeste, sedme godine detetovo mišljenje prelazi na konkretno-operacioni stadijum. Mišljenje postaje racionalno i reverzibilno. U ovom periodu javljaju se začeci logike, a ona dovodi do decentracije misli i objašnjenja koja su rezultat koordinacije različitih tačaka gledišta. Decentracija misli predstavlja sposobnost preuzimanja tuđih uloga kao i gledanje na stvari sa stanovišta drugog, te »objektivno« shvatanje stvarnosti. Decentracija i reverzibilnost omogućuju odvajanje forme od sadržaja u jezičkim izrazima.

Napor koji dete ulaže u rešavanje zagonetki ima razvojno-podsticajnu funkciju, što znači da ga treba dozirati vodeći računa da se ne pretera ni u jednom pravcu (da zagonetka ne bude ni prelaka ni preteška).

Ukoliko su deca mlađa, zbog karakteristika njihovog praktično-opažajnog mišljenja i skromnog iskustva, više im odgovaraju zagonetke o predmetima sa kojima se svakodnevno susreću i koje kod njih bude pozitivne emocije. To su, pre svega, zagonetke o životinjama, predmetima iz domaćinstva, voću, vozilima... U njima treba da su jasno izražene vidljive karakteristike ovih objekata i to oblik, boja i veličina i one treba da asociraju na svojstva koja deca dobro poznaju (način javljanja, tipična hrana, kretanje, ponašanje). Mogu im pomoći i rimovane odgonetke. U svakom slučaju, zagonetke moraju biti kratke, jasno postavljene i konkretne, bez mnogo karakteristika o kojima bi

---

se istovremeno moralo voditi računa. Najlakše su zagonetke sa prostim asocijacijama, a najteže one metaforične.

Nešto starija deca već zapažaju više karakteristika predmeta i pojava i kada one nisu sasvim očigledne, kao što su ukus, miris, namena i sl. Širi se i njihov krug obuhvatajući osobine voća i povrća, nameštaja, kućnog pribora, divljih i domaćih životinja, alatki... I njima još uvek najviše odgovaraju zagonetke sa prostim asocijacijama, date celovitije i bez mnogo prenesenog značenja, koje se odnose na spoljašnji izgled i najbitnija svojstva predmeta. Međutim, postaje moguće odgonetnuti i zagonetku koja sadrži jednostavno poređenje i metaforu.

Najstariji predškolci i mlađa školska deca imaju znatno bogatije i raznovrsnije iskustvo, a sposobniji su i za intelektualne operacije (analizu, sintezu, poređenje, generalizaciju, zaključivanje) uz pomoć kojih mogu da odgonetaju i znatno apstraktnije i metaforičnije zagonetke. Konkretno-operacioni stadijum u mišljenju manifestuje se kroz logičku i sistematičnu manipulaciju simbolima koji se odnose na konkretne objekte (Bhattacharya & Han, 2001). Ako su se naigrala simboličkih igara i prošla kroz procedure kojima se vežba govorno stvaralaštvo, ovoj deci postaje bliže metaforičko mišljenje i poetski izraz svojstven pravim zagonetkama. Za uspešno rešavanje zagonetke ponekad je dovoljna jedna bitna osobina uz pomoć koje, kada se uoči, dete lako rešava problem.

Metafora u zagonetkama

Metafora predstavlja jezički izraz koji uključuje nekoliko faktora: razlika između značenja rečenice i značenja koje govornik ima na umu, skriven izraz sličnosti (analogija, poređenje) i dvosmislenosti, i prepoznavanje od strane slušaoca. Metafora u zagonetkama ima za cilj da zbuni onog koji traži rešenje (Green & Pepicello, 2000). Seitz (1998) navodi da deca na mlađem predškolskom uzrastu uspevaju da razumeju metaforu izraženu u slikama (metaforu koja je izražena sličnostima u izgledu ili funkciji u različitim senzornim modalitetima – pokret, oblik, boja). Razumevanje metafore na kasnijem uzrastu pretežno je rezultat kognitivnog i jezičkog razvoja.

Pijaže smatra da je metafora jedan vid mišljenja – prekonceptualno i nesvesno mišljenje, te »simptom« preoperacionalnog mišljenja i karakteristika kognicije predškolskog deteta (Seitz, 1998). Mnogi autori smatraju da je operativno mišljenje neophodno za razumevanje metafore. Tako je Seitz (1998) šestogodišnjacima zadao Pijažeov zadatak konzervacije količine materije na osnovu kojeg je izdvojio decu na operacionalnom stadijumu mišljenja koji su se bili uspešniji u razumevanju verbalnih metafora od četvorogodišnjaka. Bilov (1975)¹ je ispitanicima zadavao Pijažeov zadatak inkluzije klasa koji se nije pokazao kao dobar prediktor razlikovanja bukvalnog od prenesenog značenja reči; Rico i Overton (prema Seitz, 1998) ispitivali su kognitivni razvoj pomoću Pijažeovih zadataka serijacije i konzervacije broja i dužine i pokazali da deca na preoperacionalnom stadijumu mišljenja nisu sposobna da razlikuju različite kategorije stimulusa. Kometa i Eson (1978) su zaključili da je poznavanje reči koje su upotrebljene u metafori veoma važno za razumevanje same metafore. I pored niza is-

---

¹ Billow, R. M. (1975): A cognitive-developmental study of metaphor comprehension, *Developmental psychology*, 11, 415–423.

---

traživanja, i dalje je ostalo bez odgovora pitanje da li su konkretne operacije nužne za razumevanje metafore.

Metodološki okvir istraživanja

Istraživanje je sprovedeno da bi se ispitalo da li su karakteristike preoperacionog i prelaznog nivoa mišljenja dovoljne za uspešno rešavanje literarnih zagonetki kao logičkih verbalnih problema asocijacije i metafore na predškolskom uzrastu.

Seitz (1998) je naglasio da su brojna istraživanja pokušavala da otkriju ulogu kognitivnog faktora u razumevanju metafore. Međutim, na ovo pitanje nije odgovoreno, ali je izveden zaključak da nije nužno konkretno-operaciono mišljenje za uspešno rešavanje verbalnih problema asocijacije i metafore. Ovo istraživanje sprovedeno je sa ciljem da se utvrdi odnos između kognitivnog faktora i rešavanja logičkih verbalnih problema na predškolskom uzrastu.

Istraživanje u okviru ovog rada sprovedeno je da bi se ovaj zaključak proverio.

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je da se utvrdi da li je konkretno-operacioni nivo mišljenja nužan za uspešno rešavanje zagonetki kao logičkih verbalnih problema asocijacija i metafore.

Ispitanici

Ispitanici su deca predškolskog uzrasta 4, 5 i 6 godina (N = 150) koja su pohađala predškolsku ustanovu »Radosno detinjstvo« u Novom Sadu. Deca su birana nasumično, ali su morala da ispunjavaju dva uslova – da su uzrasta 4, 5 i 6 godina i da su jednojezična.

Procedura i instrumenti

Istraživanje je sprovedeno u dve faze. U prvoj fazi je ispitivan razvojni stadijum na kojem se nalazi mišljenje ispitanika, a u drugoj uspeh u rešavanju logičkih verbalnih problema asocijacije i metafore. Svaka faza istraživanja trajala je oko 30 minuta.

Za utvrđivanje razvojnog nivoa mišljenja ispitanika korišćena je Pijaževa *Baterija za ispitivanje preoperacionalnog mišljenja* (Ivić i sar., 1997). Ona uključuje zadatke konzervacije količine materije, korespondencije 1:1, inkluzije klasa i serijacije. Odgovori i obrazloženja deteta na svakom zadatku ocenjuju se trostepenom skalom – 0 pokazuje netačan odgovor i obrazloženje (detetov odgovor pokazuje da se ono usmerava na samu perceptualnu konfiguraciju koja se stavlja pred njega samim zadatkom), 1 označava tačan odgovor i netačno obrazloženje (dete daje tačne odgovore, ali obrazloženja ukazuju da se ono i dalje oslanja na perceptivna svojstva predmeta), a 2 označava potpun i tačan odgovor (dete se u obrazlaganju svojih odgovora oslanja na logiku odnosa koji stoje iza perceptivne konfiguracije u zadatku). Ovakvim ocenjivanjem ispitanikovih odgovora on se svrstava u jednu od tri kategorije: 0 – preoperacionalni stadijum mišljenja, 1 – prelazni stadijum mišljenja, 2 – operacioni stadijum mišljenja.

Zagonetke literarnog porekla za čije rešavanje je potrebno shvatanje formalnih aspekata reči uzete su iz knjige autora Aleksandra Ševa i Emila Kamenova *Zagonetke* (1998). Pri izboru zagonetki vodilo se računa o sledećim kriterijumima: da su sve reči u zagonetki poznate deci, da su kratke i da se rimuju, što olakšava održavanje pažnje

mlađih ispitanika, i da su deci nepoznate što se utvrdilo u razgovoru sa vaspitačima svake grupe. Izabrane zagonetke se mogu svrstati u nekoliko grupa prema složenosti asocijacije i metafore koja je korišćena: zagonetke sa jednostavnim asocijacijama – opis, funkcija ili relacije zagonetnog predmeta (npr. *Kad ga ne bi imao, ne bi ništa rekao; Tatino dete, mamino dete, a nije sin; Bele zolje prekriše polje; Na slovo R bare obilazim, na slovo V u kadu ulazim*), zagonetke sa jednostavnom metaforom (*Žut jesam, al' nemam žuticu, dobar sam ti kad imaš groznicu; Jezik nema, al' rado će reći kad treba ustati, kad treba leći; U lov ide, pušku ne nosi, mrežu širi, ribu ne lovi*) i zagonetke sa složenijom metaforom koje zahtevaju izvesnu logiku u mišljenju (*U kuću ulaziš, sa mnom se rukuješ; Ne gledaj u mene, nego u sebe*) i jedna zagonetka sa apstraktnom metaforom (*Krila orlova, surla slonova, od njih se branimo, da ih ne hranimo*).

Rezultati istraživanja

U Tabeli 1 prikazani su rezultati kognitivnog razvoja na predškolskom uzrastu.

Tabela 1: *Frekvencija ispitanika na preoperacionalnom i prelaznom nivou mišljenja na uzrastu četiri godine*

		Frekvencija	Procenat (%)
Uzrast 4	Preoperacionalni nivo mišljenja	33	66
	Prelazni nivo mišljenja	17	34
Uzrast 5	Preoperacionalni nivo mišljenja	29	58
	Prelazni nivo mišljenja	21	42
Uzrast 6	Preoperacionalni nivo mišljenja	4	8
	Prelazni nivo mišljenja	35	70
	Operacioni nivo mišljenja	11	22

Rezultati pokazuju da je najveći broj dece na uzrastu četiri (66 %) i pet godina (58 %) na preoperacionom stadijumu mišljenja, a na uzrastu šest godina skoro četvrtina dece (22 %) nalazi se na konkretno-operacionom stadijumu. Preoperaciono mišljenje se odlikuje centracijom, odnosno usmerenošću pažnje na jednu informaciju koja predstavlja jedno perceptivno svojstvo ili jednu relaciju predmeta. Konkretno-operaciono mišljenje odlikuje se decentracijom i reverzibilnošću, odnosno sposobnošću usmerenosti pažnje na više informacija odjednom i sposobnošću shvatanja konstantnosti suštine predmeta ako mu se promene perceptivna svojstva. Prelazni stadijum razvoja mišljenja ima odlike i preoperacionog i konkretno-operacionog stadijuma. Dete koje se nalazi na prelaznom stadijumu neke zadatke rešava tako da se oslanja na samu perceptivnu konfiguraciju u zadatku (preoperaciono

---

mišljenje), a neke zadatke rešava oslanjajući se na logiku koja stoji iza iste perceptivne konfiguracije (operaciono mišljenje).

Analizom rešenih zagonetki, može se zaključiti da su deca na uzrastu od četiri godine u stanju da reše samo zagonetke koje sadrže opis, funkciju ili relaciju predmeta, odnosno zagonetke sa jednostavnom asocijacijom. Deca na uzrastu od pet godina sposobna su da razdvoje semantički od formalnog aspekta reči i rešavaju verbalne probleme jednostavnih metafora, a svojstva i relacije predmeta koji se odgoneta ne moraju biti očigledni. Budući da je 58 % petogodišnjaka na prelaznom razvojnom nivou misli, može se zaključiti da su ove sposobnosti dovoljne za rešavanje jednostavnih metafora. Šestogodišnjaci pokazuju dalje napredovanje u rešavanju zagonetki. Oni ne uspevaju da reše samo logičke verbalne probleme koji sadrže apstraktnu metaforu. Budući da je 22 % šestogodišnjaka na konkretno-operacionom nivou mišljenja, može se zaključiti da reverzibilnost i decentracija značajno olakšavaju i razumevanje logike rešavanja zagonetki i samo rešavanje.

Postupkom kanoničke korelacione analize ispitan je odnos između svakog razvojnog nivoa mišljenja i uspeha u rešavanju zagonetki na svakom uzrastu.

Kao što se iz Tabele 2 vidi, u kanoničkoj korelacionoj analizi može se izdvojiti jedan statistički značajan (na nivou 0,01) kanonički faktor.

Tabela 2: Koeficijenti kanoničke korelacije i njihova značajnost

	Wilk's	χ^2	df	p
1	.339	47.010	21	.001
2	.645	19.078	12	.087
3	.921	3.584	5	.611

Iz prostora nivoa mišljenja, kanonički faktor čine svi nivoi mišljenja na uzrastu od 4 i 5 godina i samo prelazni nivo mišljenja na uzrastu od 6 godina. Uspeh u rešavanju zagonetki na svakom uzrastu je u visokoj korelaciji sa kanoničkim faktorom. Prema tome, faktor se može nazvati *rešavanje problema*.

Ovo istraživanje potvrđuje prethodna istraživanja koja su zaključila da za uspešno rešavanje logičkih verbalnih problema nije nužan konkretno-operacioni nivo mišljenja.

Diskusija

Za razumevanje zagonetki bitna su tri faktora: kognitivni razvoj, iskustvo sa zagonetkama i ovladavanje osnovama jezika.

Sušтина uspešnog rešavanja zagonetki jeste istovremeno usmeravanje pažnje na dva ili više značenja reči. Ovo zahteva decentraciju, obeležje operacione misli. Prema Pijažeovoj teoriji kognitivnog razvoja, oko sedme godine je detetovo mišljenje na konkretno-operacionom stadijumu i njegova najznačajnija karakteristika jeste reverzibilnost. Tek tada je dete sposobno da rešava višestruka značenja. Međutim, potpuno razumevanje zagonetki, uzimajući u obzir i višestruko značenje reči, nije moguće dok se pažnja ne usmeri na sam jezik. Iako je dete na kognitivnom nivou dovoljnom za razumevanje zagonetki i iako je upoznato sa samim principom njihovog zadavanja i rešava-

---

nja, ono će biti neuspešno ako ne može usmeriti pažnju na sam jezik. Gudnov ovo naziva »intelektualnom veštinom« koja je usko vezana za sposobnost čitanja².

Možemo zaključiti da je pri odabiru zagonetki koje će biti svrsishodne za dete određenog uzrasta, važno imati na umu da su zagonetke misaono-govorne igre i da su za njihovo razumevanje i uspešno rešavanje važni nivo kognitivnog i metalingvističkog razvoja, ali i iskustvo deteta sa predmetima, bićima i pojavama kao problemima koji se otkrivaju. Deca koja se nalaze na preoperacionom stadijumu mišljenja lakše će rešavati zagonetke u kojima se navodi opis problema i niz njegovih opažajnih svojstava čijom asocijacijom će odgonetnuti zadati predmet, pojavu ili biće. Starijoj deci, odnosno deci čije se mišljenje nalazi na prelaznom stadijumu, problem se može predstaviti u obliku jednostavne metafore sa nizom opažajnih karakteristika koje ne moraju biti očigledne. Za shvatanje logike koja se koristi u zagonetkama, a što je važno za njeno rešavanje, dovoljno je da dete dospe na konkretno-operacionalni nivo mišljenja. Tada se mišljenje karakteriše decentracijom i reverzibilnošću i dete može da uzme u obzir sve elemente koji se nalaze u zagonetki, te da asocijacijom, analogijom, sintezom i analizom dođe do rešenja. Isto tako, ono je sposobno da uoči i razume metaforu u koju je smešten problem. Međutim, kao što je već rečeno, nije dovoljno da dete dostigne konkretni nivo u mišljenju da bi uspešno rešavao zagonetke. Pošto su zagonetke vrsta govornih igara, važan je i razvoj jezika. Tačnije, budući da je za razumevanje zagonetke važno pomeriti pažnju sa sadržaja koji se iskazuje rečima na njihovo značenje, kao i svest o reči kao oznaci nezavisnoj od objekta koji označava, važna je metalingvistička svest.

Pri ovladavanju umetnošću zagonetki (sastavljanja i rešavanja), mlađa deca pokušavaju i sama da stvaraju zagonetke. One su jednostavne, sastoje se od pitanja i odgovora koji nisu logički povezani. Na uzrastu od 6 godina postoji logička veza između, na prvi pogled, protivrečnih elemenata u zagonetkama. One su neopravdano, uz ostale književne oblike, zanemarene u radu sa decom. Budući da kao vrsta logičkih verbalnih problema asocijacija i metafore podstiču razvoj misaonih i govornih sposobnosti, a samim tim mogu da utiču i na razvoj veština čitanja i pisanja, zagonetke bi trebalo da imaju status didaktičkog sredstva u predškolskim ustanovama.

Literatura:

1. Bhattacharya, K., Han, S. (2001): Piaget and cognitive development, in M. Orey (Ed.), *Emerging perspectives on learning, teaching, and technology*;
2. Green, T., Pepicello, W. (2000): The Proverb and Riddle as Folk Enthymemes, *De Proverbio*, 6, 2;
3. Ivić, I., Ignjatović-Savić, N., Rosandić, R. (1997): Baterija za ispitivanje preoperacionalnog mišljenja, u: *Priručnik za vežbe iz razvojne psihologije*, Društvo psihologa Srbije, Centar za primenjenu psihologiju, Beograd;
4. Seitz, J. A. (1998): Nonverbal metaphor: A review of theories and evidence, *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 124(1), 121–143;
5. Ševo, A., Kamenov, E. (1998): *Zagonetke*, Dragon, Novi Sad.

---

² Fowles, B., Glanz, M. E. (1976): Competence and talent in verbal riddle comprehension, *Journal Child Language*, 4, 433–452.

IMPORTANCE AND ROLE OF METAPHORS IN COGNITIVE DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL CHILDREN

Summary: *One of the basic tasks which a child faces when starting to go to school is adopting the skills of reading and writing. Many researches have proved that one of the most important pre-conditions for successful completing these tasks is developed ability of thinking and separating semantic and structural part of language. One of the possible ways of improving children's language and cognitive abilities is solving riddles.*

Results have been presented in this paper concerning success of pre-school children age 4-6 and solving metaphors of different complexity. Results show that cognitive factor significantly influences solving this problem, and concrete-operational thinking is not a condition for success. So, children at pre-operational level solve complex metaphors. Also, it is shown that metaphor is a valuable didactic tool for immediate preparation of children for school so it is unjustifiably neglected in our pre-school institutions.

Key words: *language and cognitive abilities, metaphor, riddle as a didactical tool, pre-school child.*

* * *

ЗНАЧЕНИЕ И РОЛЬ МЕТАФОРЫ В ПОЗНАВАТЕЛЬНОМ РАЗВИТИИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Резюме: *Одной из основных задач, которые ставятся перед ребенком в момент его/ее поступления в школу, является усвоение им чтения и письма. Многочисленные исследования показывают, что одним из важнейших условий успешного овладения этой задачей является развитая способность мышления и разделение семантической от структурной части языка. Один из возможных методов улучшения детских познавательных способностей – решение загадок.*

В нашей работе мы даем результаты исследования успеха дошкольных ребят возраста 4-6 лет при решении метафор разного уровня сложности. Результаты показывают, что познавательный фактор производит значительное влияние на способность решения этих проблем, но что конкретно-операционное мышление не представляет собой условие успеха. Таким образом, дети на преоперационной стадии мышления способны решать только самые простые ассоциации, дети на переходной стадии решают простые метафоры, дети на конкретно-операционной стадии решают сложные метафоры. Оказывается, что метафора представляет собой очень ценное дидактическое средство непосредственной подготовки ребенка для поступления в школу, и что она пока, по незнакомой причине, оставлена нами без внимания.

Ключевые слова: *языковые и познавательные способности, метафора, загадка как дидактическое средство, дошкольный ребенок.*